

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-38-17

УДК 658.14

Ковальчук Т.М.

*доктор економічних наук,
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6951-6609>
E-mail: t.kovalchuk@chnu.edu.ua*

Вергун А.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7521-3241>
E-mail: a.vergun@chnu.edu.ua*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Результати аналізу фінансового стану підприємств формують інформаційну основу для прийняття рішень стосовно структури капіталу з позиції його оптимізації та стосовно вкладання ресурсів з позиції їх ефективності. Важливими є дані як ретроспективного, так і перспективного аналізу фінансового стану підприємства, що визначають його здатність функціонувати у зовнішньому середовищі, ідентифікувати та реалізувати свій потенціал у діловому співробітництві, забезпечувати задоволення економічних інтересів підприємства та його партнерів стосовно фінансових та інших відносин. Проте сьогодні якість інформаційного забезпечення може бути досягнута лише за умови аналізу як показників конкретного господарюючого суб'єкта, так і показників усієї галузі, в якій він функціонує.

Ключові слова: аналіз фінансового стану, ділова активність, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність.

Ковальчук Т.М., Вергун А.И. АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПО ВИДАМ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Результаты анализа финансового состояния предприятий формируют информационную основу для принятия решений касательно структуры капитала с позиции его оптимизации и касательно вложения ресурсов с позиции их эффективности. Важными являются данные как ретроспективного, так и перспективного анализа финансового состояния предприятия, определяющие его способность функционировать во внешней среде, идентифицировать и реализовывать свой потенциал в деловом сотрудничестве, обеспечивать удовлетворение экономических интересов предприятия и его партнеров касательно финансовых и других отношений. Однако сегодня качество информационного обеспечения может быть достигнуто только при условии анализа как показателей конкретного хозяйствующего субъекта, так и показателей всей отрасли, в которой он функционирует.

Ключевые слова: анализ финансового состояния, деловая активность, ликвидность, финансовая устойчивость, рентабельность.

Kovalchuk Tetyana, Verhun Andrij. ANALYSIS OF THE FINANCIAL CONDITION OF ENTERPRISES BY TYPE OF ECONOMIC ACTIVITY

The results of the analysis of the financial condition of enterprises form an information basis for decision-making on the structure of capital from the standpoint of its optimization and on the investment of resources from the standpoint of their efficiency. Important are the data of both retrospective and long-term analysis of the financial condition of the enterprise, which determine its ability to function in the external environment, identify and realize its potential in business cooperation, ensure the economic interests of the enterprise and its partners in financial and other relations. However, for today the quality of information support can be achieved only by analyzing the performance of a particular business entity as well as the performance of the entire industry in which it operates. Applying the methodology of financial analysis of enterprises to process an array of statistical data by industry, you can make an "average" assessment of the financial condition of enterprises by type of economic activity. Comparing the financial condition of the "average enterprise" with the financial condition of an individual enterprise will help to understand the place of the latter in the industry. In particular, the results of the analysis of indicators in such sectors of Ukraine's economy as agriculture, industry and construction will provide a comparative basis for the respective enterprises. The analysis of business activity reflects the efficiency of using its economic assets in the context of the efficient use of resources in the industry. Liquidity and financial stability provide an understanding of the current and future level of solvency of the enterprise given the state of the industry. Profitability indicators allow the company to assess its competitive position in the industry. In addition, a comparative analysis of the effectiveness of investments in different industries is important for the investor. Therefore, the analysis of the financial condition of enterprises of certain sectors of the economy of Ukraine makes it possible to make a preliminary assessment of alternative investment options from the standpoint of financial security and efficiency.

Keywords: analysis of financial condition, business activity, liquidity, financial stability, profitability.

Постановка проблеми. Часто для прийняття виважених управлінських рішень особам, що приймають рішення, необхідно розуміння ситуації в галузі, в якій працює підприємство, а часом, наприклад для інвестора, також в інших галузях. Найбільш узагальнену картину про діяльність господарюючих суб'єктів отримують за результатами аналізу їх фінансового стану. Застосовуючи методологію фінансового аналізу діяльності підприємств для опрацювання масиву статистичних даних по галузях,

можемо надати «усереднену» оцінку фінансового стану підприємств за видами економічної діяльності. Порівняння фінансового стану «усередненого підприємства» з фінансовим станом окремо взятого підприємства дасть змогу зрозуміти місце останнього в галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань аналізу фінансового стану підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, Л.А. Бернштейн [1],

Е. Хелферт [7] зробили значний внесок у методологію формування фінансової звітності та аналізу на її основі фінансового стану компаній; Л.А. Лахтіонова [4] розробила підходи до розвитку методик аналізу фінансової стійкості господарюючих суб'єктів; Ю.С. Цал-Цалко [8] систематизував методики комплексного аналізу фінансового стану за даними фінансової звітності вітчизняних підприємств. Серед вітчизняних досліджень [3; 4] значна увага приділяється питанням адаптації фінансового аналізу до змін бухгалтерської звітності та вдосконалення окремих методичних підходів до аналізу фінансового стану. Проте, незважаючи на значні напрацювання у напрямі вдосконалення методик аналізу фінансового стану підприємства, недостатньо уваги приділено практичним аспектам порівняльного аналізу показників фінансового стану підприємств у галузях економіки України.

Метою статті є формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень на основі аналізу фінансового стану підприємств за видами економічної діяльності. Детальніший аналіз фінансового стану проводився щодо сільського, лісового та рибного господарства, а також промисловості й будівництва.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Дослідження проводилось на основі методології фінансового аналізу, з використанням коефіцієнтного, вертикально-структурного та горизонтального аналізу. Об'єктами аналізу були майно підприємств, джерела їх утворення, фінансова стійкість, ліквідність та ділова активність. Розрахунки проведено за даними джерел [1; 2].

Структурний аналіз майна по всіх галузях дав змогу констатувати значне зростання вартості майна у 2016 році (23,76%) та незначне зменшення у 2017 році. Проте останнє відбулося за рахунок зменшення вартості оборотних активів (на 121 999,1 млн. грн., або на 2,11%), а саме за рахунок зменшення дебіторської заборгованості (на 486 383,2 млн. грн., або 12,3%). З огляду на те, що дохід за цей же період збільшився на 12,74% (52 836 млн. грн.), таке зменшення дебіторської заборгованості слід оцінювати позитивно. Проте, незважаючи на це, частка дебіторської заборгованості в оборотних активах залишається досить значною, а саме більше 60%. До позитиву слід також віднести скорочення частки необоротних активів, яка наблизилась до 42–43%, що свідчить про підвищення мобільності та ліквідності активів.

Дещо схожа ситуація спостерігається у сільському господарстві. За збільшення вартості майна у 2016 році на 124% у 2017 році мало місце її скорочення на 40,7%. При цьому це скорочення також відбулося за рахунок зменшення дебіторської заборгованості (на 66,5%) й на фоні зростання доходу (на 12,74%). Проте структура майна в сільському господарстві більш ліквідна, що обумовлено особливостями галузі (частка оборотних активів за досліджуваний період перебувала в діапазоні від 70% до 85,78%).

Трохи відмінна ситуація спостерігається в промисловості, де мало місце рівномірне зростання вартості майна у 2016–2017 роках на 18% та 12% відповідно. Зростали як необоротні, так і оборотні активи, при цьому частка оборотних активів у 2017 році наблизилась до 57%, що також позитивно позначилось на ліквідності активів. Проте в промисловості зафіксована одна з найбільших часток дебіторської заборгованості в оборотних активах, а саме більше 65%, що є негативним фактором ліквідності.

У будівництві найбільший темп росту майна спостерігався у 2017 році. Зростали як необоротні так й оборотні активи (за винятком 2016 року) зі значною перевагою останніх. У структурі майна на кінець 2017 року більше 68% належить оборотним активам.

У структурі джерел утворення майна за всіма підприємствами велику частку, а саме більше 75%, становлять джерела залучених засобів. При цьому серед залучених джерел майже 40% припадає на кредиторську заборгованість. Загалом це свідчить про значні фінансові ризики для підприємств.

У сільському господарстві у 2017 році спостерігалась позитивна динаміка, в результаті якої співвідношення залучених та власних джерел наблизилось до оптимального, а саме 1:1. Частка власних джерел засобів склала 47,9%. Якщо у 2016 році сума джерел зростала за рахунок залучених, то у 2017 році – за рахунок власних.

У промисловості спостерігалась негативна тенденція зниження протягом досліджуваного періоду частки власних джерел. На кінець 2017 року вона становила критичні для фінансової стійкості 17,5%. В результаті формування такої структури джерел з'явився величезний дефіцит власних оборотних засобів, що свідчить про значні не лише фінансові, але й операційні ризики. Основним негативним фактором, що вплинув на фінансову стійкість, було збільшення кредиторської заборгованості.

Проте ще гірша ситуація з фінансовою стійкістю спостерігалась у будівництві. Тут власний капітал мав негативні значення за рахунок значних сум непокритого збитку. Відповідно, також мав місце значний дефіцит власних оборотних засобів, майно підприємств формувалось за рахунок залучених джерел.

Загалом по всіх галузях протягом досліджуваного періоду поточна та швидка ліквідність перебувала на рівні мінімально допустимих значень, проте значення абсолютної ліквідності були вдвічі меншими за нормативні. Протягом досліджуваного періоду мало місце незначне, але стійке зниження за більшістю основних показників ліквідності.

Загалом така ситуація з ліквідністю характерна для промисловості та будівництва. Вищий рівень ліквідності спостерігався лише у сільському господарстві, де показники поточної та швидкої ліквідності були вище мінімальних нормативних значень. Проте проблемною залишається абсолютна ліквідність, значення якої у 4–5 разів нижче нормативного.

Низький рівень абсолютної ліквідності за всіма галузями свідчить про проблеми з платоспроможністю підприємств, що відобразилось у відзначеному вище високому рівні заборгованості. Позитивним фактом є високий рівень мобільності активів, що характеризується високим показником частки оборотних активів у загальній сумі активів, проте зворотнім боком є це відсутність суттєвих капітальних інвестицій.

Аналізуючи стан фінансової стійкості в усіх галузях загалом, маємо відзначити значний дефіцит нормальних джерел покриття запасів. На кінець 2017 року він склав 888 777,1 млн. грн. Така ситуація характеризується нестійким фінансовим станом.

Проте в розрізі галузей ця ситуація дещо зміниться. Так, у сільському господарстві позитивне значення протягом усього досліджуваного періоду мав показник власних оборотних засобів та довгострокових джерел формування запасів, що відповідає нормальній фінансовій стійкості.

Натомість у промисловості та будівництві мав місце нестійкий фінансовий стан, що характеризу-

ється нестачею загального розміру основних джерел формування запасів. При цьому як у промисловості, так і в будівництві з кожним роком цей дефіцит тільки зростає.

Результати коефіцієнтного методу підтверджують зроблені вище висновки: щодо узагальнюючих даних за всіма галузями відзначаються дуже низький рівень автономії та велика фінансова залежність підприємств. Співвідношення позикового й власного капіталу втричі перевищує рекомендоване допустиме значення.

Наближені до нормальних значень тільки коефіцієнти фінансової стійкості у сільському господарстві. Значення коефіцієнта фінансової автономії на кінець 2017 року лише незначно нижче рекомендованого.

У промисловості та будівництві значення практично всіх розрахованих показників фінансової стійкості далекі від оптимальних. У промисловості, наприклад, на кінець 2017 року позиковий капітал у 4,7 рази перевищує власний. У будівництві розрахункові відносні показники взагалі втрачає сенс через від'ємне значення власного капіталу.

Як ліквідність, так і фінансова стійкість значною мірою визначається ефективністю використання ресурсів. У 2017 році сумарна величина доходу за всіма галузями зросла порівняно з 2016 роком на 23,57%, склавши 8 312 271,9 млн. грн. При цьому сумарні середні залишки оборотних активів зросли меншим темпом, а саме на 15,61%, склавши 771 107,35 млн. грн. В результаті цього збільшились показники оборотності як усіх активів, так і окремих їх складових частин. Середня тривалість обігу оборотних активів скоротилась на 17,3 днів, запасів та дебіторської заборгованості – на 0,13 дня та 12,76 днів відповідно.

У сільському господарстві також мало місце зростання доходу, а саме на 12,74%. Проте цей показник перебуває в межах інфляції 2017 року (індекс інфляції становить 13,7% [2]). Враховуючи те, що середні залишки оборотних активів зросли лише на 6,79%, можемо говорити про певне скорочення. У будь-якому разі через перевищення темпів росту доходу тривалість обігу оборотних активів скоротилась на 42,59 днів, що загалом привело до відносного вивільнення коштів з обігу на суму 54 559,82 млн. грн. На 62,38 днів скоротилась також тривалість обігу дебіторської заборгованості, але збільшилась тривалість обігу запасів (на 20,9 днів).

У промисловості зростання доходу було співставним зростанню середніх залишків оборотних активів (22,16% та 21,31% відповідно). В результаті цього тривалість обігу оборотних активів скоротилась лише на 1,47 днів. Незначно також пришвидшилась оборотність запасів та сповільнилась оборотність дебіторської заборгованості. За рахунок цього з обігу вивільнилось 11 552,03 млн. грн.

Найбільше зростання рівня ділової активності відзначено у будівництві. Тут доходи підприємств зросли на 30,69%, а середні залишки оборотних активів – лише на 9,59%. При цьому тривалість обігу оборотних активів зменшилась на 69,18 днів. В результаті цього з обігу вивільнилось 44 822,69 млн. грн. Слід також відзначити значне пришвидшення оборотності дебіторської заборгованості та запасів.

Серед усіх активів найбільш важливими стратегічно є виробничі, тому важливим критерієм ефективності використання ресурсів є рентабельність операційних (виробничих) активів, модель якої можна представити у такому вигляді:

$$\text{Рентабельність операційних активів} = \frac{\text{Рентабельність продажів}}{\frac{1}{\text{Фондовіддача}} + \frac{1}{\text{Оборотність матеріальних оборотних засобів}}}$$

Сумарна середня вартість виробничих активів по всіх підприємствах зросла на 2% та 23,3% щодо основних засобів та матеріальних оборотних засобів відповідно. Рентабельність операційних (виробничих) активів у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла втричі, склавши 5,98%. При цьому за рахунок зростання прибутку на одну гривню реалізації на 0,02 млн. грн. рентабельність зросла на 3,3%, за рахунок збільшення фондовіддачі на 0,524 рентабельність зросла на 0,7%, а за рахунок пришвидшення оборотності матеріальних оборотних засобів на 0,017 рентабельність збільшилась на 0,0044%.

У сільському господарстві рентабельність операційних активів також збільшилась, проте відбулося це виключно за рахунок рентабельності продажів (а саме через зростання прибутку). Фондовіддача та оборотність матеріальних оборотних засобів зменшились, що вплинуло на зменшення рентабельності операційних активів на 0,44% та 0,45% відповідно.

У промисловості ж спостерігалась зворотна ситуація: фондовіддача та оборотність матеріальних оборотних засобів зросли, проте їхній вплив був недостатнім, оскільки зменшилась рентабельність продажу, що загалом призвело до зменшення рентабельності операційних активів на 1,5%. Таким чином, у промисловості ефективність використання виробничих засобів зросла, проте негативно впливали інші витрати та ціновий фактор.

Аналогічна ситуація спостерігається у будівництві: за зростання доходу на 30,7% прибуток зменшився на 22,2%, але віддача основних засобів та матеріальних оборотних засобів зросла. В результаті цього через негативний вплив рентабельності продажів рентабельність операційних активів зменшилась на 6,4%.

Таким чином, загальне збільшення рентабельності операційних активів у 2017 році відзначається тільки у сільському господарстві (хоча при цьому дещо зменшилась оборотність виробничих активів). Натомість у промисловості та будівництві за збільшення оборотності виробничих активів рентабельність виробничих активів знизилась у результаті негативного впливу інших витрат та фактору цін.

Іншим важливим критерієм ефективності діяльності, поширеним у світовій аналітичній практиці, є рентабельність власного капіталу. Цей показник зазвичай представляють як трифакторну мультиплікативну модель:

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = R_{пр} \cdot P / v \cdot K_{фз},$$

де $R_{пр}$ – рентабельність продажів; P/v – ресурсовіддача; $K_{фз}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Узагальнений показник рентабельності власного капіталу для всіх галузей у 2017 році збільшився, склавши 0,0688 (6,88%). Вплив часткових факторів при цьому розподілився таким чином:

$$\text{Вплив } R_{пр} = 0,0203 \cdot 0,7447 \cdot 3,8157 - 0,0044 \cdot 0,7447 \cdot 3,8157 = 0,0451$$

$$\text{Вплив } P/v = 0,0203 \cdot 0,8332 \cdot 3,8157 - 0,0203 \cdot 0,7447 \cdot 3,8157 = 0,0069$$

$$\text{Вплив } K_{фз} = 0,0203 \cdot 0,8332 \cdot 4,0686 - 0,0203 \cdot 0,8332 \cdot 3,8157 = 0,0043$$

Отже, на збільшення рентабельності власного капіталу вплинули зростання ефективності використання активів та збільшення фінансового ризику.

$$\text{Вплив } P_p = 0,0440 * 0,3732 * 3,4485 - 0,0310 * 0,3732 * 3,4485 = 0,0167$$

$$\text{Вплив } P/v = 0,0440 * 0,3819 * 3,4485 - 0,0440 * 0,3732 * 3,4485 = 0,0013$$

$$\text{Вплив } K_{фз} = 0,0440 * 0,3819 * 3,0395 - 0,0440 * 0,3819 * 3,4485 = -0,0069$$

Негативний вплив зміни коефіцієнта фінансової незалежності має також позитивний аспект, а саме зміцнення фінансової стійкості.

$$\text{Вплив } P_p = 0,0486 * 0,9105 * 5,1163 - 0,0606 * 0,9105 * 5,1163 = -0,0556$$

$$\text{Вплив } P/v = 0,0486 * 0,9649 * 5,1163 - 0,0486 * 0,9105 * 5,1163 = 0,0135$$

$$\text{Вплив } K_{фз} = 0,0486 * 0,9649 * 5,5122 - 0,0486 * 0,9649 * 5,1163 = 0,0186$$

Як щодо рентабельності операційних активів, негативний вплив тут спричинила тільки рентабельність продажів.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного аналізу підприємств за видами економічної діяльності (без урахування банків), маємо відзначити такі позитивні зміни, як зростання сукупних активів у 2016 році, зменшення протягом двох років дебіторської заборгованості та збільшення мобільності активів за рахунок збільшення частки оборотних активів. Проте у 2017 році спостерігалось зменшення сукупних активів, а частка дебіторської заборгованості все ще залишається великою. В структурі джерел утворення майна частка джерел залучених засобів на рівні більше 75% свідчить про значні фінансові ризики для підприємств.

Підприємства переважно є ліквідними, проте протягом досліджуваного періоду мало місце незначне, але стійке зниження за більшістю основних показників ліквідності. Найвищий рівень ліквідності спостерігався лише у сільському господарстві. Низький рівень абсолютної ліквідності за всіма галузями свідчить про проблеми з платоспроможністю підприємств. Позитивним фактом є високий рівень мобільності активів, що характеризується високим показником частки оборотних активів у загальній сумі активів, проте зворотній бік – це відсутність суттєвих капітальних інвестицій.

У підприємств промисловості та будівництва мав місце нестійкий фінансовий стан, який демонструє тенденцію до погіршення. Відзначаються дуже низький рівень автономії та велика фінансова залежність підприємств.

За всіма досліджуваними галузями спостерігається підвищення рівня ділової активності, що привело до значних сум вивільнених з обігу коштів. Найбільше зростання рівня відзначено у будівництві, де відбулося значне пришвидшення оборотності дебіторської заборгованості та запасів.

За узагальненими показниками підприємств усіх видів діяльності зростає ефективність використання операційних (виробничих) активів. Проте незначне зниження відзначається у промисловості та будівництві.

Збільшення рентабельності операційних активів у 2017 році відзначається у сільському господарстві, хоча при цьому дещо зменшилась оборотність виробничих активів. Натомість у промисловості та будівництві за збільшення оборотності виробничих акти-

вів рентабельність виробничих активів знизилась у результаті негативного впливу інших витрат та фактору цін.

У сільському господарстві цей показник теж збільшився (на 1%), проте мав місце негативний вплив. Результати факторного аналізу:

У промисловості спостерігалось зниження рентабельності власного капіталу. Вплив факторів представлений таким чином:

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация. Москва : Финансы и статистика, 2003. 624 с.
2. Гудзь Т.П. Матричний аналіз фінансової рівноваги підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 4(76). С. 149–157.
3. Івченко Л.В., Федорченко О.Є. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення. *Фінанси, облік і аудит*. 2015. Вип. 1(25). С. 197–210.
4. Ляхтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності : монографія. Київ : Знання України, 2013. 1091 с.
5. Мінфін : сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2017> (дата звернення: 08.05.2020).
6. Діяльність підприємств : статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 08.05.2020).
7. Хелферт Э. Техника финансового анализа. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 640 с.
8. Цал-Цалко Ю.С. Финансовый анализ : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

REFERENCES:

1. Bernstajn L.A. (2003). *Analiz finansovoy otchetnosti: teoriya, praktika i interpretatsiya* [Analysis of financial statements: theory, practice and interpretation]. Moskva: Finansy i statistika, 624 p. [in Russian]
2. Gudzy T.P. (2016). *Matrychnyj analiz finansovoyi bilnovagy pidpryyemstva* [Matrix analysis of the financial balance of the enterprise]. *Naukovyj visnyk Poltavskogo universytetu ekonomiky i torghivli*, vol. 4(76), pp. 149–157. [in Ukrainian]
3. Ivchenko L.V., Fedorchenko O.Ye. (2015). *Analiz finansovogo stanu pidpryyemstv: informatsijne ta metodychne zabezpechennya* [Analysis of the financial condition of enterprises: information and methodological support]. *Finansy, oblik i audyt*, vol. 1(25), pp. 197–210. [in Ukrainian]
4. Laxtionova L.A. (2013). *Analiz finansovoyi stijkosti subyektiv pidpryyemnyczkoyi diyalnosti: monografiya* [Analysis of financial stability of business entities]. Kyiv: Znannya Ukrainy, 1091 p. [in Ukrainian]
5. Sajt Minfin. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2017> (accessed May 08, 2020).
6. *Statystychnyj zbiryk "Diyalnist pidpryyemstv"*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (accessed May 08, 2020).
7. Khelfert E. (2003). *Tekhnika finansovogo analiza* [Techniques of Financial Analysis]. Spb.: Piter, 640 p. [in Russian]
8. Czal-Czalko Yu.S. (2008). *Finansovyy analiz: pidruchnyk* [Financial Analysis]. Kyiv: Centr uchbovoyi literatury, 566 p. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 13.05.2020.
The article was received 13 May 2020.